

Centrum integrativní psychoterapie, Bělohorská 234/93, Praha 6 - Břevnov, 169 00

PŘEKLAD ČLÁNKU OD ZÁVODŮ KONÍ K NALEZENÍ SLONA

(From Racing Horses to Seeing the Elephant)

Autor: Gregg Henriques
Rok vydání: 2011
Jméno: Mgr. Michaela Neustupová
Datum: květen 2020
Ročník: pátý

Kapitola 1

Od závodů koní k hledání slona

*Tak ve při teologové
jsou poznamenáni,
neznalí, poznat nechtějí
těch druhých vnímání.
Káží si po svém, o Slonu,
jenž není k vídání!*
John Godfrey Saxe (1816–1887)

Co kdyby měl obor psychologie sjednocenou teorii, se kterou by prakticky všichni souhlasili a byla správná? Co kdybychom, jako skupina, mohli my, psychologové, jasně definovat disciplínu, spojit různá psychologická paradigmatu do koherentního meta-paradigmatu a vyjasnit vztah psychologie k přírodním vědám, sociálním vědám a humanitním vědám? Je nemyslitelné přemoci důsledky takové věci. A přesto, o tom je tato kniha. Nabízí novou sjednocenou teorii psychologie, která se pokouší toto udělat – a také mnohé další.

Lze snadno argumentovat, že právě neexistence „sjednocené teorie“ způsobuje, že se psychologické znalosti zdají tak odlišné od znalostí vyspělejších oborů fyziky a biologie. Znalosti v těchto disciplínách se jeví ve srovnání relativně jasné, objektivní a koherentní. Naopak, psychologické znalosti existují jako sbírka konkurenčních a překrývajících se v rámci myšlenkových škol. Existuje téměř nekonečný seznam rozkolů, zmatek a neshod ohledně základních otázek. Je pravda, že existuje mnoho sporů ve fyzice a biologii, ale to, co je kvalitativně odlišuje od základních otázek v psychologii, je to, že existuje obecná shoda o hlavních organizačních teoriích a koncepcích. Například moderní fyzika je založena na kvantové mechanice a teorii relativity a moderní biologie je organizována přirozeným výběrem, genetikou a buněčnou teorií. Naproti tomu v psychologii neexistuje obecně přijímaný rámec, ale naopak hluboký nesouhlas, zmatek a téměř neomezené názory na základní otázky. Kromě toho jsou „tábory“ v psychologické teorii a praxi příliš často definovány

proti sobě, koncepčně i politicky. Například extrémní anti-mentalistický postoj behavioristů ve střední části dvacátého století byl zčásti definován před mentálními excesy freudovské teorie. Na rozdíl od toho byli humanističtí psychologové definováni proti mechanistickým a deterministickým názorům behavioristů i psychoanalytiků.

Ale možná taková srovnání nejsou vhodná. Možná, že psychologie je jiný druh entity než fyzika nebo biologie. Možná takové otázky odrážejí tvrdou vědeckou závist, která je zavádějící a zrozená z žárlivých nejistot některých v tzv. Měkkých vědách. Historicky existují důkazy, že touha po přesnosti a objektivitě „tvrdých“ věd může mít nebezpečné důsledky. Lze například tvrdit, že behaviorální vláda v americké psychologii byla v první polovině dvacátého století produktem psychologických vědců papouškujících fyziky, než aby si uvědomili, že rozličný způsob, jakým se jejich předmět choval, vyžadoval distinktivní přístup.

Novější dopad postmodernistické perspektivy je známkou toho, kolik psychologů se stalo hluboce skeptickými vůči tradičním vědeckým přístupům. Ačkoli existuje mnoho variant postmoderního myšlení, všichni jsou přesvědčení, že přírodní vědy se blížící se předpokladům objektivitě, realismu a fundamentalismu a jsou pro pochopení velmi problematické. Postmodernisté tvrdí, že znalosti o lidskosti jsou konstruovány spíše než diverzovány, že neexistují žádná velká meta-narativa použitelná pro všechny a že neexistuje žádná objektivně definovatelná lidská přirozenost, která by byla oddělitelná od sociálně-historického kontextu, v němž jsou jednotlivci zasazeni. Jinak řečeno, zatímco modernisté věří, že „pravdu“ lze oddělit od té politické, postmodernisté jsou skeptičtí vůči „Pravdě“ s velkým „P“ a věří, že „pravdy“ jsou vždy politické. Z pohledu jednotné teorie existují aspekty postmoderní kritiky naturalismu, které jsou platné. Především postmoderní perspektiva vyvolává zásadní postřehy a otázky týkající se intimního spojení mezi společenskou konstrukcí, znalostí, kulturním kontextem a mocí ve vědách. V souladu s tolik postmoderním myšlením je zde podle nabízené perspektivy spojitost mezi sociálním ospravedlněním znalostí, kulturním kontextem a silou v humanitních vědách a to taková, že čistě přírodní rámce vědy nemají - a nakonec ani mít nemohou.

Sjednocená teorie je však nakonec blíže k modernistickým přístupům než postmoderní. Důvodem je především to, že sjednocená teorie je přímo v rozporu s jedním z principů postmodernismu, anti-foundationalismu, což je neoprávněné odmítnutí jakéhokoli zastřešujícího souboru myšlenek, které budou účinně a přesně organizovat znalosti v

humanitních vědách (Held, 2007). Sjednocená teorie, jak vyplývá z jejího názvu, je základní jádro. Prohlašuje univerzální pravdy o vesmíru a stavu člověka a spojuje lidskou vědu s přírodními vědami. Navíc, na rozdíl od některých anti-zakladatelů, kteří tvrdili, že je morální povinností, že psychologie zůstává roztříštěná, sjednocená teorie předpokládá, že sdílený jazyk a dohoda na koncepčním základu je nejen možná, ale je to také dobrá věc v nejhlubším smyslu slova. Stručně řečeno, sjednocená teorie představuje post-postmoderní velkorysý příběh, o kterém tvrdím, že je *pravdivý i dobrý*.

Ačkoli postmodernisté silně odmítají zakladatelství, tito autoři se jen velmi málo nebo vůbec neshodnou v tom, že absence obecného rámce, základu je pro psychologii nesmírně problematická, zejména z pragmatického hlediska schopnosti polem účinně ovlivňovat společnost. Někteří psychologové viděli nedostatek koherentního základu jako natolik významný, že ohrožuje základní integritu pole. Sternberg a Grigorenko (2001) nabídli návrh na „sjednocenou psychologii“, která byla oprávněná především proto, že náklady na roztříštěnost tak zjevně bránily disciplíně v dosažení jejího plného potenciálu. V pragmatickém argumentu za sjednocení existuje mnoho věcí, a já jsem se spojil se Sternbergem, abych argumentoval, proč by sjednocený psychologický přístup mohl přispět ke sjednocení profese psychologie a vědy (Henriques & Sternberg, 2004).

Přesto, že existují přesvědčivé pragmatické a politické důvody pro posun směrem ke sjednocenějšímu přístupu, je to také tak, že obhajování jednoty kvůli jednotě vyvolává některé významné obavy. Aniž bychom se zabývali základními otázkami, lze pragmatickou výzvu sjednocené psychologie interpretovat tak, že žádá psychology, aby prozrazovali autentické rozdíly v paradigmatech a perspektivách, abychom se všichni s iluzí jednoty smířili. Vzhledem k této kritice se argumenty pro pragmatickou jednotu nezdají být zcela přiměřené, eklektické smíchání myšlenek lze považovat za slabé intelektuální řešení. Domnívám se, že má-li být autenticky dosaženo jednoty v psychologii, může k ní dojít – jako tomu bylo ve fyzice a biologii - pouze teoretickým systémem, který organizuje a vysvětluje empirická zjištění a poskytuje psychologům sdílený jazyk a koncepční rámec pro porozumění jejich předmětu.

Jiskření při hledání slona

Sjednocená teorie se začala objevovat, když jsem byl postgraduálním studentem, a začal se zabývat integrací psychoterapie. Když jsem vstoupil do kurzu, můj přístup byl pevně

zakořeněn v kognitivně behaviorální perspektivě. Prakticky jsem přemýšlel o psychologických problémech a můj terapeutický styl byl shodný se zkoumáním problémů, přemýšlením o myšlení a přijetím opatření k provedení změn. Zmiňoval jsem také skutečnost, že kognitivně behaviorální přístupy k terapii byly založeny na výzkumu. Naproti tomu se mi v té době zdálo, že psychodynamické a humanistické přístupy jsou nejasné, abstraktní, idealistické a nevědecké. Kurz radikálně posunul mé myšlení.

Před absolvováním kurzu jsem podvědomě internalizoval rámec – tak běžný v našem oboru - dostih mezi konkurenčními paradigmaty. Přístupy kognitivního, behaviorálního, psychodynamického, humanistického a rodinného systému (mimo jiné) tvrdí, že nabízejí holistický popis stavu člověka. Okolo každé perspektivy byly vytvořeny celé myšlenkové systémy, základní filozofické předpoklady, časopisy, jakož i vzdělávací a výzkumné programy. Studenti jsou vystaveni každému „koni“ a jsou tlačeni různými supervizory a profesory, aby sázeli na jednoho nebo druhého. Můj kurz v integraci psychoterapie mě naučil, že rámec dostihů je špatný. Mezi důležité důvody patří: a) mnoho jednotných škol je definováno proti sobě koncepčně i politicky; b) mezi paradigmaty existuje značná komplementarita, přičemž silnými stránkami v jedné perspektivě jsou slabé stránky a naopak; c) školy se výrazně překrývají, což je zřejmé, jakmile se člověk osvědčí ve svém jazyce a pojmech; a d) ani jedna škola nemá humanistickou a vědeckou hloubku a šíří, aby mohla nabídnout komplexní řešení.

Mezi další klíčové důkazy, které vedly k otázkám jednotného přístupu školy, patří skutečnost, že léčby z různých perspektiv vedly k velmi podobným výsledkům (tzv. zjištění společných faktorů) a došlo k řadě úspěšných pokusů o to míchat psychoterapeutické techniky a integrovat je do hlavních teoretických perspektiv. Dramatický nárůst eklekticismu v poslední době v integrativní psychoterapii a hlavně v posledních dvou desetiletích je silným ukazatelem výhod integračního přístupu.

Když jsem se dozvěděl o integračním hnutí psychoterapie, začal jsem posouvat svůj rámec z předpokladu mentality koňských dostihů na pátrání po slonovi. To znamená, že jsem začal cítit, že vztah jediného učence k „pravdě“ byl analogický šesti slepým mužům, kteří se stanou slonem ve slavném podobenství Johna Godfreye Saxe. V podobenství každý uchopí kus slona a silně obhajuje jeho pravou podstatu. První, držící jeho břicho, tvrdí, že je jako had; druhý poklepává po noze a prohlašuje, že je jako kmen stromu; třetí prohlašuje, že jeho ocas je jako provaz; čtvrtý se dotýká klu s tím, že je jako oštěp; pátý popadne slona za ucho, že je jako

vějíř; a šestý tlačící ho proti říká, že je jako zeď. A při ospravedlnění platnosti své perspektivy odmítá každý ty ostatní, protože jsou slepí vůči pravdě. Uvědomil jsem si, že musí existovat způsob, jak integrovat klíčové poznatky z různých přístupů a vidět slona jako celek.

Vzpomínám si na jednu konkrétní přednášku v mém integračním kurzu psychoterapie, která mě obzvláště nadchla možností nalezení slona. Na základě integrační práce Dollarda a Millera (1950), můj instruktor představil konflikty přístupu a vyhýbání se jim jako rámec pro propojení behaviorismu s psychoanalytickými perspektivami. V baru, kde špehoval atraktivní ženu, se kterou si velmi přál navázat rozhovor, a možná i vztah, zábavně se vžil do role mladého muže s určitou sociální úzkostí. Když si předem představil tento vztah, aktivovala se větší úroveň motivace k přístupu a začal se cítit energicky a téměř vyskočil z barové stoličky a představil se. Jakmile se však akce zhmotnila, objevily se jeho zažité obrazy, které mu okamžitě nabouraly úsilí, a úzkost potlačila impulz.

Můj profesor mi pomohl vidět, jak přístup – vyhýbání se motivu nabuzení a natěšení, který vede k vykročení a následně vede jen k tomu, že se muž v půli cesty otočí, sklopí hlavu a bezpečně se vyhne očekávané hrozbě tím, že se vrátí na barovou stoličku. Možná proto, že se mnou příklad silně rezonoval na osobní úrovni, zřetelně si poprvé vzpomínám na silné poznání, že psychodynamické koncepce přání a strachu by mohly být jasně spojeny s behaviorálními představami o posílení a trestu. V retrospektivě to bylo jednoduché spojení, ale pro mě přesto hluboké.

Navzdory problémům spojeným s přístupem jedné školy zůstaly značné potíže při dosažení soudržného integračního pohledu. Za prvé, existují téměř nekonečné počty rozkolů v psychologii, spolu s masivními metodologickými složitostmi a filozofickými problémy. Za druhé, takzvané velké teorie (např. Freudova Psychoanalýza, Skinnerova teorie radikálního chování a Rogersova humanistická psychologie; viz Demorest, 2005) mají různé, i když často implicitní morální důrazy, což komplikuje proces integrace. V komentáři s názvem *Velké teorie osobnosti nelze integrovat*, Wood a Joseph (2007) uvedli tento bod a poznamenali, že „podrobné čtení velkých teoretiků odhaluje hloubkové koncepce lidské povahy, které jsou zásadně neslučitelné, a ačkoli jsou základní předpoklady, nelze je vyloučit z důvodu jejich nevyhnutelného vlivu na léčebnou praxi“ (s. 57). Stejně tak Wachtel (1997) nabídl jednu z průkopnických prací v integraci psychoterapie, ve které teoreticky spojuje psychoanalýzu s behaviorismem. Ještě jeden z nejvíce podstatných kritiků Wachtelovy práce, Messer a

Winokur (1980), který silně argumentoval, že psychoanalytická perspektiva nabízí tragický a romantický pohled na lidskou povahu, zatímco perspektiva behaviorální spíše pohled komický - a tyto dva druhy vyprávění nemohou být účinně spojeny do souvislého obrazu lidského stavu bez ztráty jejich základní hodnoty.

Ukazuje se, že hledání slona není jen o organizaci klíčových teoretických vhlédů do souvislého celku způsobem, který může vytvořit objektivní popis lidského chování. V každém hlavním modelu jsou zakotveny předpoklady, které přinejmenším ovlivňují aplikaci takových modelů konkurenčními způsoby. Je zde dobrý důvod, proč je integrace paradigmat v humanitních vědách kvalitativně komplikovanější než v přírodních vědách. Jak tvrdí několik postmoderních teoretiků, paradigmata vědy o lidech nesou - explicitně nebo implicitně - hodnotově předložené předpoklady, které mají přímé důsledky pro jejich aplikaci. S tímto problémem jasně v hlavě, mi tehdy připadalo, že sny o sjednocené teorii psychologie jsou skutečně malinké. A přesto, navzdory impozantní povaze úkolu, tato kniha vyjadřuje novou sjednocenou teorii, o níž se domnívám, že se účinně zabývá hlavními filosofickými, teoretickými, empirickými a morálními otázkami, které na psychologii tlačí od nejranějších dnů jejího vzniku.

Psychologie je spousta koncepčních problémů a každý návrh, který usiluje o sjednocení oboru, musí být schopen řešit velké množství hlavních problémů. Kapitola 2 zkoumá klíčové problémy v oboru a dotýká se otázek tak různorodých, jako je filozofie mysli a chování, problémy hodnot a problémy definující správný předmět disciplíny. Ukazuje, proč existuje oceán obtíží, kterým musí čelit jakékoli navrhované sjednocení teorii, a zároveň poukazuje na to, že masa konkurenčních perspektiv značně omezuje schopnost pole dosáhnout svého potenciálu. Poté artikuluje to, čemu říkám problém psychologie, což je tvrzení, že koncepční potíže psychologie existují na samých zlomových liniích lidského poznání a představují jeden z nejnepohodlnějších filosofických problémů dne. Při pohledu na spleť množství informací, je zřejmé, že pokud by mohla být nalezena správná unifikovaná teorie, znamenalo by to obrovský rozdíl v roli, kterou psychologie hraje ve společnosti obecně.

Mnoho lidí vzneslo obavy z roztříštěnosti psychologie a bylo předloženo několik návrhů, které mají pomoci poli dosáhnout jednotnější vize. Ačkoli tato díla mají mnoho pozitivních rysů, domnívám se, že předchozí přístupy ke sjednocení nebyly dostatečné, protože neposkytly široký, jasný, filosofický rámec, který stanoví půdu pro vymezení disciplíny a

soudržné sjednocení hlavních paradigmat v oboru. Když někdo hledá *základní otázky* těchto návrhů, jako je „Jak jsou život, mysl, kultura a chování definovány?“ nebo „Jak se liší psychologie od biologie zesponu a sociálních věd shora?“ nebo „Jaký je přesně vztah mezi vědou a lékařskou praxí?“ nebo „Jak jsou klíčové poznatky z oborů, jako jsou neurověda, psychodynamická teorie, evoluční teorie a genetika, behaviorální věda, kognitivní věda, teorie systémů a sociální konstrukcionistické perspektivy uchovány a integrovány do koherentního celku?“ odpovědi nepřicházejí snadno. Místo toho tyto návrhy obecně zápasí s těmito velkými otázkami nebo mlčí.

Analýza vycházející z problému psychologie silně vede k závěru, že v centru disciplíny jsou hluboké filosofické zmatky, které vedly k hlubokým definičním dvojznačnostem. Z toho vyplývá, že je zapotřebí meta-teoretický rámec, který přesně definuje předmět psychologie, ukazuje, jak psychologie existuje ve vztahu k jiným vědám, a umožňuje člověku systematicky integrovat klíčové poznatky z hlavních perspektiv způsobem, který vede ke kumulaci znalostí. Toho se snaží dosáhnout sjednocená teorie.

Tohoto cíle dosahujeme zavedením širokých teoretických struktur, které mohou v psychologii převzít nesourodé a roztříštěné myšlenkové linie, přizpůsobit je a integrovat je do uceleného celku. V literatuře o integraci psychoterapie je asimilační integrace termín vytvořený Messerem (2001) a popisuje perspektivu, která umožňuje začlenit klíčové poznatky z jiných přístupů do vlastního primárního terapeutického vhledu. Navrhl, že ačkoli se svět psychoterapie může zdát různorodý a protichůdný, existuje způsob, jak dosáhnout koherentnějšího pohledu pomocí něčího teoretického aparátu k asimilaci a integraci pozorování, teorií a technik z jiných perspektiv. Psychodynamický praktik by tak mohl znovu prozkoumat principy kognitivní terapie z hlediska posílení síly ega, nebo behaviorální psycholog by mohl zacílit zaostření skrytých myšlenek a pocitů, které psychodynamický lékař vystavuje, pokud jde o vystavení ohrožujícím podnětům. Smyslem asimilační integrace je, že teoretik přijme konkrétní teoretický rámec a poté se snaží asimilovat a integrovat různé postřehy, techniky a poznatky z různých perspektiv.

Současná perspektiva funguje prostřednictvím asimilační integrace; namísto působení z existujícího paradigmatu, jako je psychodynamická teorie nebo kognitivní věda, však zavádí zcela nový teoretický aparát, který dokáže asimilovat a integrovat různá zjištění a klíčové poznatky z každého z hlavních perspektiv psychologické teorie a praxe. Účelem této knihy je poskytnout čtenářům dostatek nástinů myšlenek, aby viděli, jak lze integrovat stávající

poznatky a asimilovat je do soudržnějšího celku. Ale než se ponoříme příliš hluboko do sjednocené teorie, může být užitečné stručné shrnutí hlavních perspektiv psychologie.

Aktuálně rozebraný slon: Přezkoumání klíčových poznatků z mnoha paradigmat

Argumentuji tím, že psychologie je v současné době špatně definovanou disciplínou, která se skládá ze skupiny teorií, perspektiv a myšlenkových škol střední úrovně, z nichž každá formuluje některé základní pravdy o stavu člověka, ale jsou uspořádány způsobem, který umožňuje soupeřit proti sobě, místo aby byli harmonicky a soudržně propojeni. Zde nabízím velmi krátký přehled šesti hlavních perspektiv a vysvětluji, jaké klíčové postřehy spočívají v tom, že sjednocená teorie odpovídá celému celku. Je třeba poznamenat, že těchto šest perspektiv není vyčerpávajícím seznamem, a existuje mnoho, které by mohly být zahrnuty a rozhodně mají význam pro dané otázky. Bio-psychiatrie, teorie rodinných systémů a Ruská aktivizační teorie jsou jen několika příklady, nemluvě o perspektivách antropologie, sociologie, ekonomie, literatury a filosofie, které všechny poskytují zásadní vhled do stavu člověka. Musí se však soustředit na určité hranice, a proto jsem zúžil důraz na hlavní perspektivy, které ovlivňují vědu a praxi psychologie na západě.

Psychoanalýza a psychodynamická teorie

Po první polovinu dvacátého století dominovaly Freudovy myšlenky většině psychologické krajiny, ačkoli byly výrazně ovlivněny, zůstaly na poli dodnes jejich nesmazatelné znaky a také zůstaly pozoruhodnou silou, zejména v psychoterapeutické praxi. Z pohledu Freudianů existuje několik klíčových poznatků, které obstály ve zkoušce času, a existuje mnoho dalších, u kterých tomu tak není. Některá tvrzení, kterým se nedařilo dobře a nezapadají do nabízené sjednocené teorie, zahrnují následující: Odipův komplex jako definující rys psychologie mužů; představa, že všechny psychologické motivy vycházejí ze dvou základních motivů - sexu a agrese; tvrzení, že nevědomí působí dál a je živeno symbolikou; tvrzení, že muži jsou psychologicky pokročilejší než ženy a že ženy samy na sebe žárlí; myšlenka, že vývoj probíhá prostřednictvím psychosexuálních stádií zaměřených na erogenní zóny; tvrzení, že většina psychologických poruch je spojena se specifickými dětskými událostmi zmrazenými v nevědomé paměti; a tvrzení, že nejlepší léčba neurózy je zaměřena na přenos a volné

asociace. Sám Freud by samozřejmě byl velmi sklíčený, kdyby viděl tento seznam, protože mnoho z těchto myšlenek definuje rysy jeho psychoanalýzy.

A přesto, přes tento seznam, stále platí, že Freud byl nesmírně chytrý pozorovatel lidského stavu a on, spolu s mnoha neo-freudovskými teoretiky, nabídl trvalé vhledy (viz Westen, 1998). Psychodynamická teorie, která kombinuje aspekty Freudova pozorování s psychologickou vědou, je životaschopným místem a v mnoha ohledech je zde nabízena sjednocená teorie psychodynamická. Ústředním pohledem na psychodynamickou perspektivu je skutečnost, že za důvody, které nabízíme k ospravedlnění našeho chování, často existují silné podvědomé motivační důvody (viz Henriques, 2003a). Jak je diskutováno v kapitole 4, systém lidského sebevědomí skutečně funguje tak, že odfiltruje nepřijatelné impulsy a často vytváří samoobslužný nebo předběžný ospravedlňující příběh, často s tím, že jednotlivec nevědomky zaujímá povahu konstrukce. Psychodynamická teorie dále učí, že tyto motivační síly vycházejí z interních pracovních modelů sebe a jiných a často se opírají o okraje vědomí. Psychodynamická teorie je také teorií konfliktů, která prohlašuje, že často zažíváme konfliktní přání, obavy a očekávání a zapojujeme se do obranných mechanismů, abychom zvládli napětí a úzkost, která z toho vyplývá. Kromě toho časné připoutání, které formujeme s našimi pečovateli, založilo základ pro pozdější socio-emocionální vztahové vzorce, a tyto vzorce jsou zásadní pro naše psychologické fungování, zdraví a pohodu. Jak bude zřejmé, všechny tyto insignie dobře zapadají do holistického obrazu nabízeného sjednocenou teorií.

Behavioralismus

Asi na druhém konci Freudovy psychoanalýzy měl behaviorismus obrovský dopad na psychologické pole. Ačkoli byl dominantní síla v akademické americké psychologii pro první polovinu dvacátého století, tak stejně jako psychoanalýza, tak vliv behaviorismu se v posledních několika desetiletích výrazně snížil. Behaviouralismus se sám nejdramatičtěji roztržil se Skinnerem, přičemž nebehavioralisté předběžně počítali s interními mentalistickými konstrukcemi, jako jsou kognitivní mapy a radikální behavioristé, kteří se zaměřují téměř výhradně na externí determinanty. Nebehavioralisté obecně se spojili s kognitivisty v druhé části dvacátého století, vzestup byl možná nejvíce pozoruhodně spojený s Chomským (1959) kritikem Skinnerovy analýzy verbálního chování. Od té doby se radikální behaviorismus oddělil od hlavní psychologie a stal se relativně izolovanou, samostatnou

myšlenkovou školou. Z hlediska sjednocené teorie je to tragédie. Skinner má na tom částečnou vinu, protože jak jeho vztekly anti-mentalismus, tak pojetí chování byly nepřesné. Pokud máme někdy dosáhnout i relativně úplného porozumění, je zřejmé, že vnitřní a vnější příčiny chování zvířat musí být spojeny do celostního systému. Skinner se tedy provinil tím, že nadměrně definoval proti obecně platné psychologii.

Nicméně behaviorismus nabídl mnoho trvalých poznatků. Asociativní a operativní podmiňování základních procesů. A jak bude dále řečeno, je nezbytné mít možnost vnímat „mysl“ jako druh chování na rozdíl od samostatné entity, která způsobuje chování. Kromě toho je Skinnerovo pojetí výběru chování zásadní pro porozumění mysli a tento vhléd lze spojit s kognitivní neurovědou způsobem, který poskytuje silný integrační rámec.

Existencialismus a humanistická psychologie

Psychoanalytici i behavioristé nabízejí problematické pohledy na svět. Jsou příliš mechanističtí, determinističtí a nedokážou nabídnout pohled na lidstvo, který může existovat přinejmenším spolu s velkými náboženskými tradicemi a poskytuje rámec pro vytváření smyslu a účelu, který umožňuje jednotlivcům usilovat o dosahování stále vyšších a vznešenějších lidských snah. Freudovské i Skinnerovské teorie mohou být navíc obviňovány z toho, že neuznávají neuvěřitelnou sociální povahu lidských bytostí, míru, do které jsme psychicky zakořeněni v našich relačních světech, a důležitost překonávání se do vyšších cílů. Zdůrazněním těchto otázek a mnoha dalších, jako je neuvěřitelně idiografická povaha naší existence a důležitost příběhů, v nichž žijeme, se stal existencialismus Rolla Maye a Victora Frankla a humanistická psychologie Carla Rogersa a Abrahama Maslowa. „třetí silou“ v psychologické teorii, která se objevila s velkou nadějí v polovině dvacátého století. Tyto postřehy, kromě centrálnosti terapeutické aliance k uzdravení, jsou všechny prohlašovány za sjednocenou teorii. Slabiny existencialismu a humanistické psychologie se soustřeďují na nejednoznačnost nabízených koncepčních rámců a to, že takové rámce jsou někdy spojeny s ideologií způsobem, který brání jejich schopnosti vytvářet kumulativní, objektivní znalosti. Například myšlenka, že lidé jsou zásadně vedeni pozitivní růstovou silou organismu, je více ideologičtější než vědecká.

Kognitivní přístupy

Kognitivní přístupy zahrnují řadu volně souvisejících linií myšlení, přičemž několik z nejvýznamnějších je kybernetika, lingvistika, výpočetní psychologie, kognitivní vývoj, sociálně kognitivní teorie a kognitivní psychoterapie. Historicky byli gestaltští psychologové předchůdci moderní kognitivní psychologie. Pokroky v oblasti informační vědy, umělé inteligence a výpočtového modelování se všechny sblížily, aby nabídly centrální vhled do kognitivního přístupu, který je takový, že nervový systém je systém zpracování informací, který vkládá sensorická data, provádí výpočty na těchto informacích a poté vytváří behaviorální výstupy. Kognitivní přístup získal převahu v 50. a 60. letech 20. století a pravděpodobně zůstane dominantní školou (nebo sadou škol) myšlení v oboru dnes.

Přestože jsou kognitivní přístupy značně rozmanité a já zřejmě maluji širokými tahy, některé z hlavních slabých stránek raných přístupů spočívaly v tom, že modely poznání byly příliš zjednodušující, symbolické, sekvenční a byly relativně odtrženy od afektivních, neurologických, behaviorálních a vývojových procesů, stejně jako evoluční historie druhu a kulturní kontext, do kterého byli moderní lidé zabudováni. Je zajímavé, že za posledních 20 let došlo v těchto oblastech k mnoha změnám. Nyní máme kognitivní neurovědu, evoluční psychologii a mnoho modelů, které se pokoušejí explicitněji integrovat kognitivní a afektivní procesy. Vzhledem k jeho šíři a hloubce není překvapivé, že někteří z nich tvrdili, že kognitivní přístup poskytuje psychologii přiměřeně jednotný rámec. Současná práce zahrnuje nejen klíčový vhled do kognitivního přístupu, ale také řeší jeho základní slabost, kterou je jeho nejednoznačnost a rozptýlenost, stejně jako jeho schopnost plně integrovat další perspektivy, jako jsou behavioristické, humanistické a psychodynamické přístupy.

Evoluční psychologie

Evoluční psychologie, která vznikla na počátku 90. let, kombinuje kognitivní paradigma s pokroky v moderních darwinovských přístupech k chování zvířat, zejména k sociobiologii a ekologii chování. Ústředním vhledem z evolučního psychologického přístupu je to, že lidskou mysl je třeba chápat jako produkt neodarwinovských evolučních sil. Ačkoli jiná paradigma v psychologii byla postavena na základních evolučních předpokladech, přesto do svých základních prostor nezahrnuly moderní evoluční teorii, a proto v tomto ohledu představuje evoluční psychologie velký pokrok. Jak uvidíme, sjednocená teorie

hluboce zahrnuje evoluční perspektivu a důrazně obhajuje představu, že tradiční psychologické perspektivy, jako je behaviorismus, budou spojeny s moderními evolučními aspekty, jako je behaviorální ekologie.

I přes tento klíčový vhled se evoluční psychologii nepodařilo poskytnout jednotný teoretický rámec pro celou psychologii, jak někteří její zastánci doufali. Místo toho zůstává relativně samostatnou myšlenkou a často se objevuje v rozporu s jinými hlavními perspektivami, zejména s paradigmatem učení a kulturními přístupy. Domnívám se, že primární důvod, proč se evoluční psychologie nezdařila, je ten, že časní zastánci tohoto přístupu byli příliš zavázáni k poměrně rigidnímu modelu doménové specificity, který uzavírá myšlenku, že lidská kapacita pro kulturu se vyvinula z mechanismu spravedlivých doménových obecných úvah. Jak bude rozebráno později, primární vhled z Hypotézy Odůvodnění je, že v důsledku jazyka naši hominidští předkové skutečně konfrontovali obecný adaptivní problém s relativní doménou, nazvali to problémem sociálního ospravedlnění, což mělo za následek kvalitativní posun v mentálních procesech a vývoj nové dimenze komplexnosti. Hypotéza Odůvodnění tedy otevírá cesty pro propojení evoluční psychologie s kulturními přístupy.

Kulturní psychologie

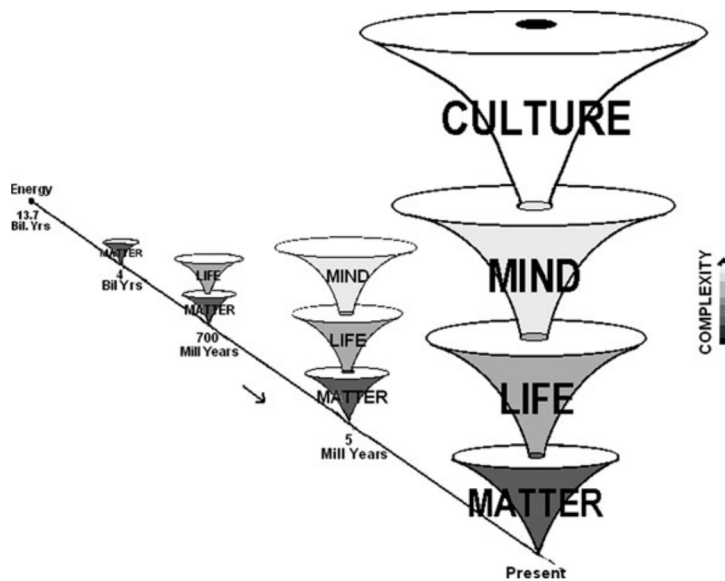
Kulturní psychologie studuje vliv kultury, tradice a sociálních praktik na lidskou psychiku. Přední zastáncové kulturní psychologie často tvrdí, že lidské mysli jsou zcela závislé na sdílení a konstruované realitě vyvinuté národy v různých socio-historických kontextech. Takže v přímém kontrastu k evolučním psychologům mají kulminální psychologové tendenci argumentovat, že neexistují univerzální zákony o tom, jak lidská mysl funguje a psychologické teorie zakotvené v jedné kultuře, budou pravděpodobně omezeny v použitelnosti, pokud se použijí na jinou kulturu. Ačkoli kulturní psychologové bývají ve svých epistemologických předpokladech poněkud relativističtější a postmodernější než sjednocená teorie, zastánci kulturní psychologie nabízejí klíčový vhled, že kulturní kontext má skutečně zásadně hluboký dopad na vývoj lidských myslí. V kapitole 4 je argumentem z hlediska sjednocené teorie argument, že lidé mají mentální orgán ospravedlnění, který jim umožňuje „stahovat“ vysvětlující rámce jejich sociálního kontextu, a to velmi ovlivňuje způsob, jakým prožívají a jednájí ve světě.

Základní kritika současného celkového stavu je, že se psychologie v současné době sestává z perspektiv a paradigmat, která nabízejí klíčové vhledy do lidského stavu, ale jsou konstruovány a rozvíjeny způsobem, který neumožňuje, aby tyto vhledy byly spojeny do souvislého celku. Uvádí se argument, že se správným meta-teoretickým rámcem, který poskytuje sjednocená teorie, se můžeme přesunout ze současných teorií středního stupně, které nabízejí klíčové poznatky, ale dělají tak způsobem, který je činí vzájemně se vylučujícími a asimilují a integrují je do jednoho komplexní soubor nápadů, které vyjadřují obraz o stavu člověka.

Slon: Čtyři kusy, které tvoří sjednocenou teorii

Sjednocená teorie se skládá ze čtyř samostatných, ale souvisejících částí, které se kombinují a poskytují nový rámec pro porozumění lidskému chování a lidské podmíněnosti. Jsou to tyto: (1) Behaviorální investiční teorie; (2) Matice vlivu; (3) Hypotéza Odůvodnění; a (4) Strom znalostního systému. Argument je, že s těmito čtyřmi částmi mohou psychologové dosáhnout základního řešení základních otázek, které trápily a pletly se do pole od jeho vzniku. Jinými slovy – s objektivním poskytnutím sjednocené teorie budou psychologové konečně moci vidět slona.

Nejširším aspektem sjednocené teorie je Systém stromu znalosti (ToK), což je nové piktografické zobrazení kosmického vývoje. Kosmický vývoj odkazuje na změny, ke kterým došlo ve vesmíru od Velkého třesku a které vyústily v neuvěřitelně rozmanitý a složitý vesmír, který dnes známe (Chaisson, 2001). Obrázek 1.1 nabízí nejzákladnější reprezentaci systému ToK a k tomuto základu budou přidány další podrobnosti. Jedním z poznatků, které vyplynuly z analýzy koncepčních problémů psychologie, je to, že zoufale potřebujeme pohled na makroúrovni, který definuje klíčové pojmy a jak existují ve vztahu k sobě navzájem. Mnoho problémů v terénu pramení ze skutečnosti, že pojmy jako mysl, mozek, chování, poznání, vědomí, já a kultura znamenají různé věci z různých perspektiv. Zcela chybí meta-perspektivní mapa, která tyto pojmy definuje a definuje je ve vztahu k sobě navzájem. Jedním z nejunikátnějších a nejnadějnějších prvků sjednocené teorie je, že přichází s takovou mapou.

Obr. 1.1 Strom znalostního systému

Ačkoli má pravděpodobně nějaké známé vlastnosti, přesto je pravdou, že systém ToK je úplně nová mapa kosmogeneze. Nejnovějším aspektem systému ToK je ontologické tvrzení, že existují čtyři rozlišitelné dimenze složitosti. Prakticky všechny ostatní modely zobrazují hierarchii přírody jako jednu dimenzi složitosti, která sahá od subatomárních částic k molekulám k organismům až po lidské společnosti. Jak však bude podrobně uvedeno v kapitole o systému ToK, zobrazení čtyř různých dimenzí složitosti je nutnou změnou v perspektivě, která umožňuje člověku vidět, jak lze vědecké teorie organizovat a jak lze zejména definovat psychologii. Proč existují různé dimenze složitosti, ještě kromě různých úrovní analýzy? Na tuto otázku odpovím v celé knize, ale krátká odpověď je, že tyto oddělené dimenze se objevují kvůli vývoji nových systémů zpracování informací. Podle systému ToK vede zpracování genetických informací k dimenzi života, zpracování neuronálních informací k dimenzi mysli a symbolické zpracování informací k dimenzi kultury.

Tyto dimenze složitosti jsou různé dimenze kauzality, což je poněkud hluboký filosofický argument. Chcete-li zjistit proč, zvažte, že Descartesova filozofická analýza je známá svým dualismem. Hmota a mysl byly Descartem pojaty jako oddělené sféry hmoty a příčiny. Naproti tomu moderní vědecké názory prosazují monistické postavení. Mysl musí být nějakou formou hmoty, protože problém nemateriální kauzality je filozoficky nepřekonatelný.

System ToK je monistický v tom smyslu, že vyšší dimenze složitosti dohlížejí na nižší dimenze. Tím myslím, že vše, co je biologické, je také fyzické, vše psychologické je biologické atd., přičemž energie je konečným společným jmenovatelem. Ale systém ToK není nenasytně redukcionistický. Všechno není *jen* energie a hmota a biologie, psychologie a sociální vědy nelze redukovat na fyziku, protože existují zásadně odlišné dimenze složitosti.

Samostatné dimenze složitosti v diagramu ToK jsou úzce spojeny se dvěma ze tří dalších kusů, které tvoří sjednocenou teorii: Behaviorální investiční teorie a hypotéza teze Odůvodnění Tyto myšlenky jsou známé jako společné body v systému ToK. Společné body jsou vazby mezi dimenzemi složitosti. Poskytují teoretický rámec, který vysvětluje, jak se vyšší dimenze vyvinula z nižší dimenze. Z výhodného bodu poskytnutým Tok systému, moderní evoluční syntéza je společným bodem mezi hmotou a života, protože tím jednotný rámec biologii je, poskytuje základní rámec pro pochopení vývoje biologické komplexnosti (Mayr & Provine, 1998). [1] Pomocí diagramu ToK se pak můžeme zeptat: Existují společné body mezi životem a myslí a mezi myslí a kulturou? Krátká odpověď zní ano a příslušnými teoriemi jsou behaviorální investiční teorie a hypotéza Odůvodnění.

Behaviorální investiční teorie, třetí společný bod v systému ToK, poskytuje rámec pro pochopení vývoje mysli zvířat a je předmětem kapitoly 3. Základní myšlenkou teorie behaviorálních investic je, že nervový systém se vyvinul v systém řízení hodnoty investic do energetického managementu, který počítá se stále složitějším a pružnějším chováním. Příklad zde může pomoci přimět vás k přemýšlení o konceptu.

Vrány na západním pobřeží Kanady se živí Surmovkami, které jsou typem mořských živočichů. Vrány trhají skořápky mláďat tím, že je zvedají a hodí na skály pod nimi. Teorie behaviorálních investic vytváří obecnou předpověď, že zvířata budou mít tendenci utrácet co nejmenší množství behaviorální energie potřebné k dosažení požadovaného výsledku, což je v tomto případě prasklá skořápka, která poskytuje přístup k potravě. Vědci vypočítali množství energie, kterou vrány potřebují, aby zvedli Surmovky do bodu, který optimalizuje pravděpodobnost, že se skořápka zlomí. Pokud vrána nezvedne Surmovku dostatečně vysoko, bude to vyžadovat několik kapek, ale letět výše by mělo za následek zbytečné výdaje na energii. Výpočty zjistily, že optimálního výdeje behaviorální energie by bylo dosaženo vyhozením skořápky do přibližně 5 metrů a skutečně to bylo velmi blízko k výškám, ze kterých ptáci skutečně upustili mláďata (McFarland, 1985).

Teorie investičního chování se skládá ze šesti základních principů, které jsou obecně dobře známy ve vědě o chování zvířat, ale často se nedávají dohromady.

Jsou to principy (1) energetické ekonomiky; (2) evoluce; (3) behaviorální genetika; (4) neurokomputační kontroly; (5) učení; a (6) vývoje. Význam teorie behaviorálních investic spočívá v tom, že konsoliduje stávající teoretické perspektivy a ve spojení s holistickou vizí poskytovanou sjednocenou teorií umožňuje koherentní integraci dříve oddělených linií myšlení a výzkumu. Konkrétně, behaviorální investiční teorie se snaží asimilovat a integrovat hlavní perspektivy v mysli, mozku a chování, včetně (1) evoluční biologie a genetiky; (2) neurovědy; (3) behaviorální vědy; (4) výpočetní / kognitivní vědy; a (5) teorie vývojových systémů. Avšak, umístění na mapě poskytované systémem ToK, poskytuje nový způsob přemýšlení o mysli a chování prostřednictvím konceptu mentálního chování. Duševní chování označuje chování zvířat zprostředkované nervovým systémem a zahrnuje zjevné akce a skryté kognitivní procesy. Jak vysvětlím v kapitole 7, přístup k mentálnímu chování vytváří rozumnou kombinaci mentálních a behaviorálních perspektiv.

Třetím dílem sjednocené teorie je vlivová matice, která je rozšířením behaviorální investiční teorie na lidské sociální motivační a emoční procesy. Stejně jako systém ToK obsahuje matice Influence Matrix také diagram (viz kapitola 4). Tento diagram je mapa architektury, která je základem toho, jak lidé zpracovávají sociální informace, rozvíjejí sociální cíle a řídí se emocemi při navigaci v sociálním prostředí. Matice vlivu předpokládá, že z počátečního lůžka závislosti se objevují motivy síly, lásky a samostatnosti a vedou sociální rozvoj jednotlivců. Matice vlivu integruje širokou škálu různých perspektiv, včetně teorie připoutání, psychodynamické teorie, teorie zvláštností, interpersonální psychologie a evoluční psychologie. Výzkum bude revidován a ukazuje, jak čochka, kterou poskytuje matice vlivu, může zachytit a vysvětlit nálezy, jakož i poskytnout nový pohled do starých dilemat. Matice vlivu je pro pochopení sjednocené teorie zásadní, protože motivy sociálního vlivu hrají klíčovou roli ve způsobu, jakým lidé vytvářejí důvody pro své chování, což je středem čtvrté a poslední části sjednocené teorie.

Zvířata, jako jsou psi, paviáni a šimpanzi, jasně pociťují potěšení a bolest, přemýšlejí neverbálně, usilují o nadvládu, hájí svá území a zažívají silná a komplikovaná emoční pouta. Přesto jen lidé píšou knihy, vyvíjejí zákony a náboženství, staví složité stroje, zapojují se do strukturovaných her, přemýšlejí o své případné smrti a – seznam by mohl pokračovat dál a dál. Co nás dělá tak odlišnými od jiných zvířat?

Čtvrtá část sjednocené teorie se nazývá hypotéza Odůvodnění. Hypotéza Odůvodnění je společným bodem mezi myslí a kulturou v systému ToK. Je to teorie lidského sebevědomí a vývoje lidské kultury a vrhá nové světlo na to, jak lidé vytvářejí smysl. Hypotéza Odůvodnění byla vytvořena před zbytkem teorie a lze ji považovat za primární vhled, který položil základ pro rozvoj sjednocené teorie jako celku. Protože koncept systémů ospravedlnění je zásadní, je nezbytné určitě rozpracování toho, jaké systémy ospravedlnění jsou a jak fungují.

Než začnu, je třeba souhrnné prohlášení. Sjednocená teorie se skládá ze čtyř nových koncepčních kusů, které společně mohou vyřešit problém psychologie. Až do této chvíle existovaly zásadní nevyřešené otázky, jak můžeme přejít z našeho citlivého chápání chování na fyzické a biologické úrovni analýzy na psychologickou a konečně na sociologickou úroveň, a to vše při zachování konzistentního rámce vysvětlení. Sjednocená teorie tvrdí, že behaviorální investiční teorie, matice vlivu a odůvodnění hypotézy vyplňují hlavní chybějící kusy, které nás odvádějí od základního chování zvířat ke komplikovaným sociálně-emocionálním připoutáním, a nakonec do lidského vědomí a kultury. Systém ToK se zobrazením čtyř samostatných dimenzí složitosti poskytuje celkovou mapu, taxonomii a definiční systém.

Vývoj Hypotézy o odůvodnění

Hypotéza Odůvodnění je představou o struktuře a funkci sebevědomí a kultury a proč se oba vyvinuli u lidí. Nahlédnutí do Hypotézy Odůvodnění nastalo, když jsem se ponořil do literatury o evoluční psychologii, sociální a kognitivní psychologii a psychodynamické teorii. Způsob, jakým Hypotéza Odůvodnění tvoří centrum mezi těmito myšlenkami, bude podrobněji vysvětlen v kapitole 4. Prozatím se podělím o okamžik, kdy jsem zažil příslovečný „záblesk vhledu“, který nakonec vedl k vývoji Hypotézy Odůvodnění. Bylo to v roce 1996, když jsem byl doktorandem klinické psychologie na univerzitě ve Vermontu. Právě jsem dokončil psychologické hodnocení ženy na lůžkovém psychiatrickém oddělení. Na konci třicátých let jí byla diagnostikována závažná deprese a hraniční porucha osobnosti, což znamenalo, že byla nesmírně plachá a společensky úzkostná a měla nápadně nízkou úroveň sebeúcty. Žena s nadprůměrným intelektem absolvovala střední školu, pracovala jako asistentka učitele a žila v naprosté izolaci na pokraji chudoby. V povědomé příběhové linii byl její otec autoritářským, slovně urážlivým alkoholikem, který výrazně dominoval její plaché a submisivní matce. Rovněž

byl fyzicky agresivní vůči jejímu staršímu bratrovi, který mu víc vzdoroval. Zřetelně si vzpomněla na několik epizod jejího otce, který bil jejího bratra, zatímco řval, že bratr musí být více jako jeho poslušná sestra.

Snad nejvýraznějším rysem osobnosti tohoto pacienta byl její úplný pocit nedostatečnosti. Téměř každým myslitelným způsobem se na sebe dívala jako na nekompetentní a projevovala extrémní závislost na vedení druhých. Při předkládání případu svému nadřízenému a spolužákům jsem tvrdil, že síť sebevědomého přesvědčení sloužila vzhledem k její vývojové historii evidentně k nějaké funkci. Konkrétně přesvědčení, které měla o sobě, fungovalo tak, že ospravedlňovalo podřízení a úctu v kontextu, kde byla jakákoli forma vzdoru přísně potrestána. Bylo to poprvé, kdy jsem explicitně použil koncept ospravedlnění k popisu funkčního uspořádání jazykových přesvědčení o sobě a ostatních.

Přišel jsem domů asi půl hodiny po diskuzi o pacientce a zjistil jsem, že své ženě vysvětluji, že provoz byl obzvláště špatný. Provoz byl špatný, ale skutečností také bylo, že to odpovídalo pouze asi 10 minutám mého zpoždění. Opustil jsem práci o 20 minut později, než se očekávalo, protože jsem dychtivě diskutoval o dynamice pacienta se svými spolužáky. Ve chvíli zvýšené sebereflexe jsem si uvědomil, že tento důvod mé mrzutosti byl upozaděn, když jsem své ženě vysvětloval své jednání. Moje mysl bez námahy přistoupila k dopravní situaci důvodu, a právě jsem tak účinně potlačil důvod, který byl výrazně méně ospravedlnitelný, alespoň pokud jde o mou ženu v tuto danou chvíli. Široké zevšeobecnění na mě zapůsobilo ve smyslu úvahách o mých vlastních ospravedlněních a o tom, jak byly vybrány. Pacientka tak nebyla jediná, jehož „systém ospravedlnění“, byl důvodem, proč byla taková, jaká byla, což vychází z její vývojové historie a sociálního kontextu.

S objektivním poskytnutím výše uvedených poznatků jsem viděl procesy ospravedlnění jako všudypřítomné v lidských záležitostech. Argumenty, debaty, morální diktáty, racionalizace a výmluvy, jakož i mnoho z klíčových názorů na sebe samého, to vše zahrnuje proces vysvětlování, proč jsou oprávněná tvrzení, myšlenky nebo činy. V podstatě ve všech formách sociální výměny, od války po politiku, přes rodinné zápasy až po vědu, lidé neustále ospravedlňují své chování sobě a ostatním. Z reflexe vyšlo najevo, že tento proces je jedinečným lidským jevem. Jiná zvířata komunikují, bojují o nadvládu a formují spojení. Neodůvodňují však to, co dělají. Opravdu, kdybych musel shrnout jedinečnost lidské povahy na jedno slovo, bylo by to ospravedlnění. Jsme ospravedlňující zvíře.

Je důležité zde uvést, zejména v souvislosti s výše uvedenými příklady, že odůvodnění nejsou stejná jako racionalizace. Někteří například tvrdili, že lidé jsou racionálním zvířetem. Považovat člověka za ospravedlňující zvíře je absurdnější a úplnější popis. Racionalizace je, když někdo vytváří důvod pro své chování, který legitimizuje jejich činy a skrývá pravdivější, ale bolestivější nebo méně přijatelnou příčinu nebo příčiny. Nancy McWilliams (1994), známý psychodynamický teoretik, popisuje racionalizaci následovně:

Prakticky cokoli může být – a bylo – racionalizováno. Lidé jen zřídka připouštějí, že něco dělají jen proto, že se cítí dobře; raději obklopují svá rozhodnutí dobrými důvody. Rodič tedy uhodí dítě racionalizuje agresi tím, že jej údajně dělá pro „jeho dobro“; terapeut, který necitlivě zvyšuje poplatek pro pacienta, racionalizuje chamtivost tím, že se rozhodne, že pokud zaplatíte více, zvýší se jeho sebeúcta; věčná dietářka racionalizuje marnost s odvoláním na zdraví. (str. 125)

Všechny racionalizace jsou důvody; avšak ne všechna odůvodnění jsou racionalizace. Často uvádíme důvody legitimizující naše nároky nebo činy, které nemusí nutně skrývat něco jiného. Tato kniha může být chápána jako ospravedlnění pro jednotnou teorii, ale není to racionalizace. Podobně, zákony a vědecké teorie mohou být pojaty jako ospravedlnění, ale nejsou dobře popsány jako racionalizace.

Povaha systémů odůvodnění

I když lze vždy izolovat a prozkoumat konkrétní zdůvodnění, v reálném světě jednotlivá zdůvodnění neexistují izolovaně. Místo toho existují ospravedlnění ve zvláštních kontextech a vzájemně se propojují, aby vytvořily systémy ospravedlnění. Systémy Odůvodnění jsou sítěmi jazykově zprostředkovaných přesvědčení a hodnot, které fungují tak, aby legitimizovaly jednání, vytvářely smysl a nabízely určitý světonázor nebo verzi reality. Protože je důležité získat dobrý pracovní pocit pro systémy ospravedlnění, chtěl bych, abyste se chvíli zamysleli nad svými vlastními systémy ospravedlnění. Vezměme si například svou politickou ideologii, svou oddanost, a dokonce i svou teoretickou orientaci v psychologii. Deskriptory, které používáte (např. „Demokrat“, „Protestant“ a „Kognitivní terapeut“) jsou označení různých systémů ospravedlnění. Toto je důležitý a poněkud hluboký požadavek. Předkládám tady, že

všechny sdílené znalostní systémy sociokulturní lze charakterizovat jako ospravedlňující systém.

Abyste pochopili šíři tohoto tvrzení, vydejte se do knihovny a náhodně otevřete jakoukoli literaturu faktu a přečtěte si prvních pár stránek. Téměř bez výjimky najdete explicitní zdůvodnění díla a artikulaci toho, jak dílo existuje ve vztahu k jiným systémům ospravedlnění. Například jsem náhodou měl na stole knihu o kognitivní behaviorální terapii pro schizofrenii od Kingdona a Turkingtona (1994). Kniha začíná předmluvou A.T. Becka, což odůvodňuje potřebu tohoto přístupu. Mohl jsem vytáhnout jakoukoli literaturu faktu z mé police a najít podobný úvod; každá kniha obsahuje systém myšlení nebo argumentu, který musí být odůvodněn. Tato kniha samozřejmě není výjimkou. Samotná sjednocená teorie je ve skutečnosti systémem ospravedlnění.

Nyní zapněte televizi. Co jsou reklamy, zobrazují legitimizující nákup produktu, ať už explicitně nebo implicitně? Obráťte se na talk show, politický komentář nebo show dokumentující právní nebo politické řízení. Nebo sledujte drama, komedii nebo jinou show s lidmi, kteří pravidelně komunikují. To, co uvidíte, jsou lidé, kteří zdokonalují systémy ospravedlnění a zdůvodňují, proč je pokrok jiných systémů ospravedlnění problematický. Zařaďte rychlostní stupně a zaměřte svou pozornost dovnitř. Přemýšlejte o své identitě a sebepojetí. Kdo jste? Jak se podobáte nebo odlišujete od ostatních? Jaké jsou hlavní aspekty, které vás definují? Co vás činí jedinečným? Proč by lidé měli vidět svět jako vy? Když budete vyzváni, co je zvláště pravděpodobné, že se budete cítit nejistě nebo defenzivně? Od zde nabízeného výhodného konceptu jsou sebepojetí a identifikace osobní systémy ospravedlnění. Vědomá část vašeho „soukromého já“ je self-talk, do kterého se zapojujete, část vaší mysli, která se snaží vyvinout příběh o tom, co se děje a proč. Váš globální pohled na svět – to je vaše realita založená na jazykové verzi – se skládá z vašeho osobního i ideologického systému ospravedlnění.

Mnoho lidí by teď mohlo poukázat na to, že jde jen o systém víry. Záleží na tom, zda jim říkáme víra nebo systém ospravedlnění? Ano, ze tří základních důvodů. Zaprvé, podle sjednocené teorie existují dva druhy víry: neverbální (tj. vnímané) a slovní (tj. symbolické). Jiná zvířata jsou přesvědčena, že vytvářejí mentální mapy nebo vyobrazení týkající se světa a jednají podle těchto očekávání. Dalo by se například říci, že psi v slavných pokusech Martina Seligmana se naučili bezmocnosti a věřili, že nemohli uniknout šokům. Na rozdíl od toho jsou zdůvodnění lingvisticky založena na tom, jak svět funguje. Podle mapy poskytované systémem ToK existuje

jazykové zpracování informací v jiné dimenzi složitosti (čtvrtá dimenze, kultura) než zpracování neuro-informací (třetí dimenze, mysl), proto je v tomto ohledu zásadní rozdíl.

Druhým důvodem, proč je myšlení jazykových systémů a víry jako systémů ospravedlnění důležité, je to, že Hypotéza Odůvodnění charakterizuje náš systém uvažování jako systém ospravedlnění, na rozdíl od, řekněme, čistě algoritmického nebo analytického systému zpracování, jako je počítač nebo kalkulačka. To je hlavní rozdíl, protože naznačuje, že lidské uvažování je do velké míry vedeno motivací a emocemi. Na chvíli přemýšlejte o tom, jak se mění argumentace o různých výsledcích na základě toho, co si přejete nebo jak se cítíte. Pro mě je jedním z nejjasnějších příkladů rozdíl v mém uvažování o tom, kdy bych měl ráno vstávat, jestli předtím než půjdu spát, nebo pak když se poprvé probudím. Večer jsem přesvědčen, že bych měl vstát brzy, protože mám hodně práce, že je dobré být svědomitý a že to trvá přibližně 40 minut, než se připravím. Když se alarm spustí, aktivuje se úplně jiný příběh. Rozhodl jsem se, že nemám tolik práce, že už jsem dostatečně svědomitý, a že mi trvá přibližně 20 minut, než vyjdu ze dveří. Tato ospravedlnění vedou k tomu, že jsem stisknu tlačítko pro odložení budíku. Je pravděpodobné, že jste měli zkušenosti s tím, jak pudy, jako je sex a hlad, ovlivňují vaše procesy, takže někdy jste přesvědčeni, že byste měli jednat jedním směrem, a když se změní váš motivační stav, najdete celou řadu důvodů k ospravedlnění jednání, o kterém jste se dříve domnívali, že je neospravedlnitelné.

Třetí důvod je, že pojem *systém ospravedlnění* zahrnuje strukturu a funkci, zatímco pojem *systém víry* nemusí nutně znamenat žádnou takovou organizaci. Připomeňme, že systémy ospravedlnění vzájemně propojují sítě přesvědčení a hodnot, které v konečném důsledku fungují tak, aby legitimizovaly jednání nebo nároky. Koncept systému ospravedlnění tedy výslovně spojuje jazykově-založené víry s činy, zatímco systém víry sám o sobě takové spojení neznámá. Výsledkem jsou jasné předpovědi o tom, jak by měla být strukturována a organizována jazykově založená víra a hodnoty. Prozatím poskytnu jednu anekdotu. Byl jsem vychován ve světském domě. Ačkoli můj otec zažil náboženskou přeměnu během puberty, při oživení Billyho Grahama, v době, kdy jsem se narodil a toto světlo vyhaslo a naše rodina nebyla vůbec náboženská. Z jakých důvodů si už nepamatuji, ale když jsem jednoho dne v osmém ročníku jel autobusem domů, veřejně jsem oznámil, že jsem ateista a že jsem si myslel (ala Richard Dawkins), že Bůh je jen iluze. Reakce mých kolegů z autobusu byla natolik překvapivá, že si ji pamatuji dodnes. Skupinu studentů to velmi rozrušilo, řekli mi, že půjdu do pekla, že Bůh byl skutečný a že musím žádat o odpuštění. Když přemýšlíme o náboženských systémech

jako o pouhých systémech víry, můžeme být touto reakcí překvapeni. Proč ostatně jen nevyslechli má slova a neseděli s představou, že různí lidé věří různým věcem? Pokud však vidíme spolehlivé přesvědčení jako systémy ospravedlnění, nabitá povaha reakce se okamžitě vyjasní. Moje názory ohrožovaly legitimitu jejich názorů, a pokud byla jejich víra oprávněná, vyžadovalo to akci.

Jak tento příklad zdůrazňuje a jak je také implikováno termínem ospravedlnění, systémy ospravedlnění se nevyhnutelně objevují zejména v sociálně-historických kontextech a ve vztahu k již existujícím systémům ospravedlnění. Téměř z definice se objevující se systémy ospravedlnění alespoň částečně liší od stávajících pohledů a často jsou explicitně definovány proti současnému stavu. Ať už někdo zkoumá Ježíšova ospravedlnění nabízená na kázání, Jeffersonovy ospravedlnění v Deklaraci nezávislosti nebo Einsteinovy ospravedlnitelné ionty pro teorii relativity, je jasné, že každý definoval své nároky ve vztahu k existujícím systémům ospravedlnění a vysvětlil, proč jsou preferovanější, než je jiná cesta.

Jak ale široce platí tento koncept? Jsou všechny jazykové víry efektivně charakterizovány jako ospravedlnění? Například, když řeknu (a věřím): „Na stole je šálek kávy,“ je to ospravedlnění? Krátká odpověď zní, že podle zde nabízeného rámce všechna slovní chování vycházejí a existují v kontextu ospravedlnění. To znamená, že každý výrok je citlivý na problém sociálního ospravedlnění, což je otázka, zda výrok byl ve skutečnosti legitimní z hlediska publika. Dokonce i tvrzení, které je tak neškodné, jako je šálek kávy na mém stole, lze zpochybnit, zda je či není opodstatněné. Opravdu, jednotlivec mohl po vyslechnutí tohoto požadavku a vidění mého stolu tvrdit, že výpověď nebyla ospravedlnitelná. "Nejedná se o šálky na kávu, jsou to cestovní hrnky!" mohl by znít argument kritika. Jakmile se objeví, všechny výroky existují v kontextu ospravedlnění a jsou částečně definovány v tomto kontextu. Řečeno trochu jinak, argumentuji tím, že jazyková komunikace je funkčně organizována do systémů ospravedlnění.

Výše jsem tvrdil, že každá sociální instituce může být zkoumána jako systém ospravedlnění, což znamená, že se její logická struktura bude sestávat z hierarchicky uspořádaného přesvědčení a hodnot, které legitimizují její existenci, nároky a akce. Použijte tuto čočku na sociální instituci, která je pro tuto knihu bezprostředně relevantní, konkrétně na konstrukci psychologie. Koncem devatenáctého století se na západě objevil systém myšlenek, které tvoří moderní psychologii. Je to svolením, které se datuje k otevření laboratoře Wilhelma Wundta v roce 1879. Mnoho otázek, které psychologie v současné době zvažuje, se samozřejmě

odráželo dlouho předtím. Proč tedy konvence datuje Wundtovu moderní psychologii? Důvod je ten, že v západních akademických ospravedlňovacích systémech je moderní psychologie vědou a je tak oddělena od filozofie. Toto tvrzení zase vyvolává otázku: Co ospravedlňuje znalosti jako vědecké? Znalosti jsou vědecké, pokud jsou rozvíjeny a podporovány logickou analýzou a systematickým shromažďováním objektivních důkazů (tj. pozorovatelné, měřitelné, spolehlivé, platné – jedním slovem *vědecké*). Poslední složkou je to, co odůvodňuje oddělení vědeckých poznatků od analytické filozofie a matematiky, které se zaměřují na sémantický význam a logickou koherenci, ale nemusí se nutně zabývat přímo získáváním empirických důkazů.

Wundt argumentoval, že lidské vědomí je správným tématem psychologie, a on a jeho následovníci se trénovali v technikách introspekce. Jeho cílem bylo identifikovat způsob, jakým byly elementární složky vědomí sloučeny do holistického vnímání. Wundtova metoda a myšlenková škola, která se stala známou jako strukturalismus, bohužel selhala jako ucelený systém vědeckého zdůvodnění. Proč? Připomeňme, že jedním ze základních důvodů, proč jsou znalosti považovány za vědecké, je to, že závisí na *objektivních* důkazech. Ze své podstaty je konzistence první ontologickou entitou člověka. Pokud vyšetřovatel A ohlásil během své introspekce nějaké zkušenosti a vyšetřovatel B ohlásil jinou zkušenost, nebylo možné tyto zprávy potvrdit nebo zamítnout. Inherentně subjektivní povaha vědomí se střetávala s potřebou objektivity ve vědě a psychologie viděla svou první v dlouhé sérii otázek o tom, co lze oprávněně považovat za vědecké psychologické znalosti, otázku, která musí být uspokojivě zodpovězena.

Přemýšlení o psychologii jako systému ospravedlnění zdůrazňuje další otázku, která dlouho pronásledovala toto pole – co ospravedlňuje psychologické znalosti? Zatímco první otázka se týká otázek logiky a přesnosti, tato otázka přináší na světlo hodnoty a v konečném důsledku i důsledky, které psychologické znalosti mají pro vědomí, jací by lidé měli být. Zvažte například následující otázky. Odůvodňují psychologické znalosti názor, že náboženství je „zjevně infantilní“, jak slavně tvrdí Freud (1930)? Odůvodňuje to argument, že bychom se měli vzdát konceptu svobodné vůle a jednoduše usilovat o ovládnutí nepředvídatelných situací, které řídí naše chování, jak prohlásil Skinner? Odůvodňuje to názor, že bychom měli ukázat bezpodmínečný pozitivní respekt k našim spoluobčanům, jak tvrdí Rogers? Otázka toho, co psychologické znalosti ospravedlňují, byla pro oblast ještě složitější než to, co představuje ospravedlnitelné psychologické znalosti. Žádný z radiačních rámců v psychologii neměl

filozofickou sofistickou, aby se s touto otázkou účinně vypořádal, a neschopnost se s ní vypořádat leží v srdci toho, proč se tolik lidí v psychologii člověka a dalších sociálních vědách obrátilo k postmodernější perspektivě

Tato analýza nás přivádí k důležitému bodu debaty o povaze psychologie. Je psychologie přírodní vědou, jako je biologie nebo fyzika? Pokud ano, pak je možná jen psychologické poznání systém, který – hodnotově neutrálním způsobem – popisuje, jak zvířata a lidé fungují. Nebo je psychologie sociální věda jako antropologie a sociologie? Mnoho lidí tvrdí, že hodnotově neutrální postoj ve společenských vědách je ze své podstaty problematický, protože znalosti jsou kulturně konstruovány a nevyhnutelně spojeny s mocí a kontextem. Nakonec se mnozí ptali, zda je touha psychologie být vědecká o věcech, jako je vědomí, láska a lidský stav, nesprávná a pole je v konečném důsledku spíše filozofií a literaturou, a tudíž se více angažuje v humanitních oborech. Existuje související a předpokládaná otázka týkající se povahy a rozdílu mezi těmito třemi velkými odvětvími učení. V této knize budu argumentovat, že ačkoli psychologie je jednotný koncept, má tři velké obory, z nichž jedna je právem považována za přírodní vědu, z nichž jedna je přímo sociální věda, a druhá je aplikovaná sociální vědní profese, která je úzce spjata s humanitními vědami, protože jeho posláním je uskutečnit změnu, ne ji popsat.

Zaměříme se nyní na rozdíl mezi přírodními a společenskými vědami. Z hlediska sjednocené teorie existuje zásadní rozdíl mezi oběma oblastmi znalostí a je to rozdíl, který dobře viděl sociolog Anthony Giddens (1987). Vyvinul rámec, který specifikoval rozdíl mezi přírodními a společenskými vědami způsobem, který nám umožňuje jasně vidět podstatu problému. Důrazně tvrdil, že společenské vědy se zásadně liší od přírodních věd, protože čelí tomu, čemu říká „dvojitá hermeneutika“. Hermeneutika je sociální interpretační systém a velmi se překrývá s tím, čemu říká systém ospravedlnění. Podle Giddense jsou fyzika, chemie, biologie a další přírodní vědy (například srovnávací psychologie) jedinými hermeneutickými disciplínami, kde musí vědci vyvinout sdílené systémy uvažování o vhodném způsobu popisu dotyčného přirozeného fenoménu. Poznamenal, že tito vědci mohou být obecně v bezpečí za předpokladu, že diskurs o předmětech sám o sobě způsobí jen málo změn ve vyšetřovaných jevech. Pozorovatel a pozorovaný tedy zůstávají na svých právoplatných místech v přírodovědných disciplínách (bez ohledu na komplikace z kvantové mechaniky) a základní přírodovědci se obecně nemusí zabývat otázkou, co jejich znalosti ospravedlňuje,

protože jejich předměty toto nebudou kooptovat tuto znalost a měnit samotnou povahu v procesu.

Giddens (1987) tvrdil, že sociální vědy existují mezi přírodními a humanitními vědami v dimenzi *is-ought* (Jones, 1965, k jasnému popisu této dimenze), protože jediná její hermeneutická rovnice se radikálně mění, když je pozorovaná koncepce – pomocí bytí, jehož samotné představy o jejich činech vstupují do samotných akcí. Podle Giddense (1987, s. 19), „Pojmy a teorie vynalezené sociálními vědci obíhají a vystupují ze sociálního světa, který mají analyzovat.“ Jinými slovy, ospravedlnění generovaná sociálními vědci k vysvětlení některých jevů lidského chování jsou štěpena lidskými herci se skutečnými příčinnými důsledky. Filosofický problém, který se tím vytváří, se stává zjevnějším, když se domníváme, že nejúspěšnějšími popisy lidského chování jsou právě ty, kterým bude věnována největší pozornost. Nelze tedy mít komplexní teorii lidského chování a také očekávat, že lidské chování zůstane touto teorií nedotčeno. Freudovy teorie například změnily lidi.

Dvojitá hermeneutika odkazuje na problém, že teorie lidského chování budou interagovat s existujícími systémy veřejného ospravedlnění, a proto již nejsou fakta a hodnoty tak úhledně oddělitelné. Vezměme si například kontroverzi, která vyústila v propuštění Herrnsteina a Murraye (1994) *The Bell Curve*, kniha, která uvádí, že inteligence je dědičná a současně tvrdí, že mezi intelektuálními schopnostmi byly mezi rasovými a etnickými skupinami značné rozdíly. Velká část kritiky proti knize byla zaměřena na důsledky knihy a na to, jak by mohly být použity k ospravedlnění rasových nerovností a zachování současného stavu. Naproti tomu vědci na zvířatech, kteří určují, že určité kmeny myši běží bludištěm lépe než jiné, by obecně nevyvolávaly filozofické nebo etické obavy. Taková je dvojnásobně komplikovaná povaha rozvíjejících se teorií o lidské přirozenosti.

Můj názor na nastolení těchto otázek v tomto úvodu je dvojitý. Zaprvé, jak bylo zmíněno dříve, koncept systémů ospravedlnění je pro sjednocenou teorii zásadní a je důležité, abyste s ním měli základní znalosti a jak ji aplikovat. Zadruhé, mým cílem je zasadit semena pro skeptického čtenáře, a to že sjednocená teorie potenciálně nabízí jiný druh teoretického rámce. Na jedné straně sjednocená teorie vypadá jako docela tradiční, modernistický přístup. Systém ToK je inzerován jako zakladatelská mapa reality a další části jako Behaviorální investiční teorie a Matice vlivu se zdají být (a jsou) stříhem ze stejné látky jako mnoho tradičních, modernistických vědeckých paradigmat v psychologii. Současně by se měla objevit terminologie a rámec, který poskytuje Odůvodnění. Hypotéza by se měla objevit (a

přinejmenším některými způsoby je) přiměřenější obavám a perspektivám vzneseným postmodernisty a sociálními konstruktéry. Abychom to viděli jasněji, vezměte v úvahu následující citát Richarda Rortyho, známého filosofa, často zařazovaného do postmoderních nebo sociálních konstruktivistických táborů, aby legitimizoval perspektivu:

Jediným kritériem pro použití slova „pravda“ je ospravedlnění a ospravedlnění je vždy relativní vůči publiku. Týká se to také světla tohoto publika – účelu, kterému chce takové publikum sloužit, a situaci, ve které se nachází. (Rorty, 1998a, s. 4)

Jednou z hlavních oblastí napětí, které se unifikovaná teorie snaží vyřešit, je mezi moderní a postmoderní verzí reality. Ve skutečnosti vidím sjednocenou teorii tak, že nabízí post-postmoderní velkolepý příběh.

Směrem k nové vizi

Jak bylo prvně nastíněno v Henriquesovi (2003a), sjednocená teorie byla předmětem nějaké debaty a kritické analýzy v akademických kruzích (viz zejména Henriques, 2004, 2005, 2008). Mnoho vědců chválilo jeho šíři a nová řešení pro dlouhodobé problémy. Gilbert (2004, s. 1223) například uvedl, že nabízí psychologický „fascinující“ a „tolik potřebný pohled na makroúrovni“. Haaga (2004, s. 1229) uvedl, že „taxonomie Stromu vědění, teoretické společné body, evoluční historie a úrovně vznikajících vlastností jsou velmi poučné.“ Shealy (2005, s. 82) uvedl, že z mnoha důvodů je sjednocená teorie „návrhem tak odvážným a smělým, jak přichází, a vyžaduje seriózní zvážení všemi vědci, kteří mají zájem určit rámeček, který nabízí skutečně sjednocená teorie a organizační šablona pro vědy.“ Quackenbush (2005, s. 78) prohlásil, že „systém ToK představuje archimédsk *perch*, ze kterého je možné převzít svobodu psychologů.“ A Anchin (2008, s. 815) tvrdil, že sjednocená teorie „nese vysoce zaručený potenciál vykonávat významný dopad na akademii, jako i mimořádnou meta-teorii naplněnou svými vlastními schopnostmi pro neomezený růst, změnu a vývoj.“

Současně někteří učenci také nabídli kritiku a varování ohledně systému. Post-skinnerský psycholog Steven Hayes přemýšlel, zda sjednocená teorie skutečně někam vede. Napsal:

Podívejte se na současném úsilí a zeptejte se: „Jakých účinných opatření lze nyní podniknout? K jakým cílům?“ Henriques nepředkládá skutečná data, která by ukazovala, že myšlení světa tímto způsobem je užitečné v praktickém nebo empirickém smyslu. Jediné zmíněné cíle jsou v zásadě koherentní cíle. Nejsou tedy popsány žádné nové způsoby léčby a nejsou stanoveny žádné nové experimenty. Pokud je tato analýza prakticky užitečná, proč ji nelze ukázat skutečně praktickým způsobem? (Hayes, 2004, s. 1232)

Hayes přemýšlí jako vědec, a v tomto ohledu má pravdu. Jak jsem uvedl v předmluvě, ti, kteří vyžadují okamžitý sběr kvantitativních údajů, aby se změnilo jejich přesvědčení, nebudou v současné práci klást na logickou koherenci a praktické porozumění. Můj výrok je, že psychologickému výzkumu v posledních několika desetiletích dominovala pozornost věnovaná shromažďování skutečností na úkor teoretických a koncepčních analýz, což vedlo k řadě negativních důsledků (Machado, Lourenco a Silva, 2000). Disciplína produkuje oceány informací, ale málo moudrosti, protože nám chybí celkový obraz, který dává naše znalosti do souvislého kontextu, který umožňuje skutečné porozumění. Je to tato mezera, kterou se sjednocená teorie snaží zaplnit, a je to mezera, která nemůže být zaplněna v úzkých mezích archivní laboratoře. To je však také moje naděje a očekávání, že zde uvedené koncepty a formulace mohou vést k přísným kvantitativním analýzám, a v současné době v tomto ohledu probíhá několik výzkumných projektů. Nakonec však bude jednotná teorie úspěšná do té míry, že ji psychologové a další pojmu způsobem, který vede ke společnému jazyku a koncepčnímu základu a tak komplexnějšímu pohledu na lidskou povahu, která může být pro lidstvo užitečná.

Asi nejčastějším zájmem vyjádřeným vědci bylo to, že protože sjednocená teorie je systémem fundamentalismu, může vyústit v monolitický přístup, který dogmaticky potlačuje pluralismus, rozmanitost myšlenek a bezplatné vědecké bádání. Stam (2004) například tvrdil, že sjednocená teorie je „disciplinární manévr“, nikoli akt vědy. Slife (2005) tvrdil, že pokud by byla sjednocená teorie přijata, určití jednotlivci by byli diskvalifikováni na základě definitivního vyřčení a s velmi malým intelektuálním zdůvodněním. Výrazné vyjádření této obavy napsal Yanchar (2004, s. 1279):

Henriquesův návrh pokračuje, jako by taková jednota byla nekontroverzním cílem, který si psychologové přáli napříč disciplínou bez ohledu na jejich teoretické a filozofické sklony. Zkoumání fragmentační literatury však naznačuje, že mnozí varovali před tímto typem sjednocování, přičemž argumentují tím, že by to podkopalo otevřené vědecké bádání a v podstatě nutilo psychologii do teoretické kazajky.

Vzhledem k těmto obavám, problému dvojí hermeneutiky a skutečnosti, že některá ideologická hnutí v psychologii (a jinde) měla destruktivní důsledky, je zásadní, abych vyjádřil svou hodnotovou základnu. V souladu s interpretací Quackenbushe (2005, 2008) Hypotézou Odůvodnění musí přírodovědci, sociální vědci i humanisté formulovat svá základní ospravedlnění, protože účinné budování systémů ospravedlnění nevyhnutelně zahrnuje hodnotové komponenty a důsledky. V tomto ohledu nabízím sjednocenou teorii, protože upřímně věřím, že nabízí cesty k lidskému zlepšování. Dovolte mi tedy prohlásit hodnotu nondogmatismu. Dogmatismus brání zkoumání odlišných názorů a odradí odůvodněné vyšetřování. Následující citát od Buddyho shrnuje mé názory na toto téma:

Nevěřte tomu, co vám váš učitel říká, jen z úcty k vašemu učiteli ... ale po náležitém zkoumání a analýze zjistěte, že jste vedeni k dobru, prospěchu a blahu všech věcí – této doktríně věřte, držte se jí a vezměte si ji jako svého průvodce. (Jones, 2005, s. 45)

Stručně řečeno, chci být velmi jasný, že neodůvodňuji pokrok dogmatického monolitického systému, ke kterému by se měl každý zavázat. Místo toho zavádím rámec, který potenciálně nabízí obecné pozadí vysvětlení, které je teoreticky koherentní a může odpovídat za empirická pozorování, a vyzývám ke kritickému přezkoumání návrhu, aby se určila jeho platnost. Jak jsem uvedl ve svém závěrečném článku ve zvláštních vydáních časopisu *Journal of Clinical Psychology*:

Věřím, že empatické a uctivé chápání různých hledisek je nezbytným aspektem vědecké humanistické filozofie, kterou obhajují. Takové humanistické vzorce existují v ostrém kontrastu k nedorozuměním, nepřátelství a netoleranci odpůrců, u kterých se často projevuje důležitá debata. Konečné výsledky budou spíše konstruktivní než destruktivní prostřednictvím empatického sdílení myšlenek. (Henriques, 2005, s. 137)

S návrhem je spojen další argument, že pokud by byl takový jednotný rámec úspěšný, byla by to dobrá věc. V současné době jsou světonázory – systémy ospravedlňování – jejich velká škála - které řídí lidskou činnost a diskurz, ve stavu „roztříštěného pluralismu“, což znamená, že jsou zásadně protichůdné a neslučitelné. Fragmentovaný pluralismus se nezdá být ideálním stavem věcí a obhajují posun směrem k integrovanému pluralismu (viz také Mitchell, 2002). Integrovaný pluralismus je tam, kde existují rozdíly v důrazu, který vychází z nesourodých potřeb, cílů a dalších idiografických faktorů, ale každý jednotlivec je spojen se stejnou společnou základnou obecného porozumění.

Pro další vyjádření této myšlenky je užitečné si půjčit od Jonese pokus (1965) o vytvoření účinnějšího mostu mezi vědami a humanitními obory. Jones argumentoval, že pojem „zážitek“ je s výhodně nejasný, pokud jde o to, zda má primárně subjektivní nebo objektivní význam. „Zkušenost“ je nejednoznačná, vysvětlil, „protože v závislosti na kontextu se může vztahovat buď na to, s čím se setkáváme (objekt, který zažil), nebo na setkání (zážitek)“ (s. 33–34). Jones k jeho formulaci přidal dva jednoduché pojmy: pozadí a struktury v popředí. Struktury pozadí poskytují kontext pro prožívání popředí a všechny zkušenosti jsou definovány interakcemi pozadí a popředí. Například, pokud by byl konfrontován s jedovatým hadem (v popředí), herpetolog, uctíváč hadů a člověk s fobií z hadů - každý by měl radikálně odlišné zkušenosti kvůli jejich radikálně odlišným strukturám pozadí.

Při kritice sjednocené teorie Viney (2004, s. 1275) zdůraznil, že „existuje prostor pro obavy v tom, že dosud neexistuje koncept sjednocení, které nezanedbává důležité aspekty lidské zkušenosti.“ Moje výpověď je, že sjednocená teorie poskytuje konečnou mapu obecné struktury pozadí, která může koherentně orámovat, ale ne uvěznit nekonečnou rozmanitost lidských zkušeností. Protože všechny lidské zkušenosti jsou interakcí mezi strukturami v pozadí a v popředí, pluralismus je nevyhnutelný až hledisko založené na hodnotách je něco, co je třeba upřímně přijmout. Naše obecné základní vysvětlivky jsou však mnohem roztříštěnější a neslučitelné, než by tomu bylo v ideálním případě. Argumentem je, že sjednocená teorie umožňuje soudržné sloučení v současné době nesourodých struktur na pozadí, přičemž současně zachovává jednoznačnost lidské zkušenosti a integritu vědeckého objevu.

Moje pozice zahrnuje také tvrzení založené na hodnotách, že taková sdílená, obecná struktura pozadí by mohla mít pro lidstvo obrovský přínos. Sjednocená teorie je systém, který

umožňuje objektivitu, soudržnost a pluralismus a je úměrný nejvyšším zájmům přírodních vědců, sociálních vědců a humanistů. Namísto toho, abychom nás umístili do intelektuální vesty, doufám a věřím, že to povede k cestám pro porozumění a spolupráci, které byly dosud nerealizovány.

Pokud byl tento přehled úspěšný, vzbudil ve vás naději, že snad možná uvidíme slona. Možná – jen možná – dokážeme vyřešit základní problémy a přejít k autentické sjednocené teorii psychologie. Než se však pustíme do podrobnějšího popisu slona, je zásadní, abychom pochopili hlavní problémy, které jeho nalezení až doposud bránily.